

Opetus- ja kulttuuri ministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@minedu.fi

**POHJOIS-SAVON OPISTON, TURUN KRISTILLISEN OPISTON, OPISKELIJAYHDISTYS POPPIKSEN JA ROVALA-
OPISTON LAUSUNTO VARHAISKASVATUSLAKIESITYKSESTÄ**
(OKM/15/010/2015 24.2.2015)

Pohjois-Savon opiston, Turun kristillisen opiston, Opiskelijayhdistys Poppiksen ja Rovala-opiston mielestä Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon suorittaneiden kelpoisuus varhaiskasvatuksen lähihoitajan tehtäviin on tuotava esiin hallituksen esityksessä varhaiskasvatuslaiksi. Varhaiskasvatuksen lainsäädännöllä on merkittävä vaikutus kouluttamiemme viittomakielen ohjaajien työllistymiseen ja viittomakielen ohjaajien asiakasryhmien jokapäiväiseen elämään jatkossa. Parhaimmillaan annettava laki voi parantaa viittomakielisten, kehitysvammaisten ja kielellistä erityistukea tarvitsevien asemaa varhaiskasvatuksessa, mutta pahimmillaan se voi hankaloittaa ammattitaitosten viittomakielen ohjaajien palkkaamisen toteuttamaan lapsille laadukasta varhaiskasvatuspalvelua.

Viittomakielisen ohjauksen perustutkinto ja viittomakielen ohjaajat

Viittomakielisen ohjauksen perustutkinto on humanistiseen ja kasvatusalaan kuuluva toisen asteen perustutkinto, josta valmistuneen tutkintonimike on viittomakielen ohjaaja (Opetusministeriön asetus ammatillisista perustutkinnoista 1.3.2001/216 muutoksineen). Opintojen laajuus on 120 opintoviikkoa (jatkossa 180osp). Koulutus on vielä melko nuori, sillä ensimmäiset viittomakielen ohjaajat valmistuivat vuonna 2004. Viittomakielisen ohjauksen ala on pieni. Tähän mennessä valmistuneita koko Suomessa on noin 500. Viittomakielisen ohjauksen perustutkintoa järjestää tällä hetkellä kolme koulutuksen järjestäjää Suomessa (Pohjois-Savon kansaopistoseura ry, Rovalan Settlementti ry, Turun Kristillisen opiston säätiö ry) ja vuosiopiskelijamäärä alalla on yhteensä n.165. Vuosittain valmistuu noin 40-60 viittomakielen ohjaajaa.

Opetushallitus on päättänyt koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä määräyksissään (75/011/2000, 57/011/2009, 89/011/2014). Niiden mukaan Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon tavoitteena on tuottaa sellainen ammattitaito, jonka avulla yksilön yhdenvertaisuutta ja ilmaisunvapautta voidaan tukea käyttämällä ohjaus- ja avustustyössä suomalaista viittomakieltä sekä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Uudet tutkinnon perusteet astuvat voimaan 1.8.2015 ja niissä puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmiin liittyvän tutkinnon osan (Kommunikaatiomenetelmät ja kommunikaation tukeminen) painoarvoa on lisätty entisestään. Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon suorittanut viittomakielen ohjaaja osaa toimia ohjaus-, kasvatus- ja avustamistehtävissä erilaisissa työympäristöissä mm. päivähoidossa alan arvopohjan edellyttämällä tavalla. Ammattinimikkeenä näissä tehtävissä voi olla mm. lastenhoitaja, lasten ohjaaja, henkilökohtainen avustaja sekä virike- ja vapaa-ajantoiminnan ohjaaja (OPH 57/011/2009).

Viittomakielen ohjaaja osaa ohjata ja avustaa erityisesti viittomakielisiä, kuulo- ja kuulonäkövammaisia, kuurosokeita ja kehitysvammaisia asiakkaita sekä sellaisia asiakkaita, joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia. Viittomakielen ohjaaja tarjoaa asiakkaalle mahdollisuuden monipuoliseen vuorovaikutukseen asiakkaan käyttämällä kielellä ja/tai kommunikaatiotavalla. Viittomakielen ohjaaja osaa suomalaista viittomakieltä, viittomiin pohjautuvia menetelmiä (kuten viitottu puhe, tukiviittomien käyttö), puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä (kuten eleet, kuvat, piirrokset ja esineet) sekä selkokieltä. Hän tukee asiakkaidensa kommunikaation ja kielellisten taitojen kehittymistä (OPH 57/011/2009).

Viittomakielen ohjaajien työllistyminen

Työllistymiskyselyidemme mukaan viittomakielen ohjaajat ovat työllistyneet hyvin.

Tutkinnon nimestä ja tutkintonimikkeestä huolimatta viittomakielen ohjaajan ammattitaito kattaa myös muun kuin viittomakielisen ohjaamisen. **Tekemiemme työllistymiskyselyiden mukaan suurin osa valmistuneista viittomakielen ohjaajista työskentelee tukiviittomia ja muita puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä käyttävien kehitysvammaisten, huonokuuloisten ja kielihäiriöisten kanssa.** Osa valmistuneista työskentelee viittomakielisten kanssa. Meneillään on hanke viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon nimen ja tutkintonimikkeen muuttamiseksi kuvaamaan paremmin työelämän muuttuneita tarpeita. OPH:n ehdotuksissa perustutkinnon nimeen ja tutkintonimikkeeseen on viittomakielisen ohjauksen rinnalle tuotu myös kommunikaatio.

Päivähoito on ollut viittomakielen ohjaajien suuri työllistäjä. Saamamme palautteen mukaan työnantajat ovat olleet aluksi kuitenkin epävarmoja viittomakielen ohjaajien kelpoisuudesta varhaiskasvatukseen, koska heidän tutkintoaan ei ole erikseen mainittu suoraan kelpoisuuslaissa, maininta on vain hallituksen pohjaesityksessä. Kuitenkin osa työnantajista on perehdyttyään asiaan todennut viittomakielen ohjaajat kelpoiseksi päivähoidon lähihoitajan tehtävään ja heitä on palkattu myös vakituisiin työsuhteisiin. Opiskelijoista monet ovat kertoneet halukkuudestaan työskennellä varhaiskasvatuksessa. **Työelämäpalautte viittomakielen ohjaajista on ollut positiivista ja heidän ammattitaitoaan arvostetaan päiväkodeissa,** heidät koetaan hyviksi lastenhoitajiksi. Viittomakielen ohjaajien koulutuksen tuottamalla ammattitaidolla työllistyisi. Siksi onkin ristiriitaista, jos he eivät ole yksiselitteisesti kelpoisia varhaiskasvatuksen lähihoitajan tehtäviin. Miksi viittomakielen ohjaajien työllistymistä hankaloitetaan tällaisilla rajauksilla kelpoisuusehdoissa?

Esitämme, että varhaiskasvatuslain kelpoisuutta koskevassa 33§:ssä tai sitä koskevan hallituksen esityksen perusteluissa todettaisiin yksiselitteisesti myös viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon antavan kelpoisuuden varhaiskasvatuksen lähihoitajan tehtävään. Mikäli OKM muuttaa ko. perustutkinnon nimeä, myös tämän perustutkinnon tulee antaa sama kelpoisuus.

On loogista, että OKM tukee varhaiskasvatuslainsäädäntöä laatiessaan tutkintorakenteeseen hyväksymästään tutkinnosta valmistuneiden työllistymistä. Uudessa esityksessä myöskään sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneilta lähihoitajilta ei vaadita enää välttämättä tietyn osaamisalan suuntautumista (lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen koulutusohjelman opintoja). Lähihoitajakoulutuksen pakollisista tutkinnon osista kuitenkin mikään ei keskity ainoastaan lapsiin vaan eri-ikäisiin asiakkaisiin. Lisäksi TUTKEN linjausten mukaisesti jatkossa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittanut voi sisällyttää tutkintoonsa 15 osp laajuisesti valinnaisen tutkinnon osan mistä vain tutkinnosta, myös Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnosta. Sen sijaan Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnossa kaikille pakollisena on Lasten ja nuorten ohjaus viittomakieli- ja kommunikaatioalalla- tutkinnon osa (20 ov, jatkossa 40 osp), joka keskittyy pelkästään lapsiin. Lisäksi kahdesta viittomakieleen ja kommunikaatiomenetelmiin liittyvästä tutkinnon osasta saatava osaaminen on suoraan hyödynnettävissä varhaiskasvatuksessa. Myös valinnaisissa tutkinnon osissa on useita tutkinnon osia, joilla on mahdollista suunnata osaamista nimenomaan varhaiskasvatuksen osaamiseen.

Hallituksen esityksen sanamuodolla on merkittävä vaikutus siihen millaisia tulkintoja kelpoisuudesta työnantajat tekevät. Mikäli Hallituksen esityksessä ei haluta mainita viittomakielien ohjaajien olevan yksiselitteisesti kelpoisia varhaiskasvatuksen lähihoitajan tehtäviin, **toivomme Hallituksen esityksestä poistettavan viittauksen STM:n oppaaseen *Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-kunta- ja yksityissektorilla***, jossa viittomakielien ohjaajien kelpoisuus sidotaan ainoastaan viittomakielisiin lapsiin. Jos viittomakielien ohjaajat ovat kelpoisia viittomakielisten lasten hoitoon ja ohjaamiseen, miksi he eivät olisi kelpoisia ylipäättään lasten hoitoon, kasvatukseen ja ohjaamiseen? Toki viittomakielisen ohjauksen perustutkinto tuottaa erityisosaamista, jolla voidaan tukea erityisesti viittomakielisten ja kielihäiriöisten lasten kehitystä, mutta samalla tutkinto tuottaa yleisen osaamisen lasten ohjaukseen ja kasvatukseen.

Uskomme, että Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla oppaaseen STM:n kirjaama kanta viittomakielien ohjaajien kelpoisuuden sitomisesta ainoastaan viittomakielisiin lapsiin johtuu tietämättömyydestä tutkinnon tuottamasta laajasta osaamisesta. Miksi viittomakielien ohjaajat olisivat kelpoisia vain viittomakielisten lasten ohjaamiseen? Jos hyväksytään, että he osaavat ohjata viittomakielisiä lapsia, osaavathan he ohjata myös muita lapsia. Toki viittomakielien ohjaajien erityisosaamista muihin lähialojen tutkintoihin nähden on viittomakielien, mutta myös puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttö lasten ohjaamisessa. Tämän vuoksi tulemme olemaan yhteydessä myös Sosiaali- ja terveysministeriöön. Myöskään useat lausunnon antajat eivät tunne Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon tuottamaa osaamista, joten he eivät osaa lausunnoissaan kiinnittää tähän asiaan huomiota. Toivomme, että **hallituksen esityksestä poistetaan lause** 'Muiden perustutkintojen antamaan kelpoisuuteen varhaiskasvatuksessa on suhtauduttu pidättyvästi'. Tämä ohjaa työnantajia turhaan varovaisuuteen esim. viittomakielien ohjaajien kelpoisuuden suhteen.

Voimassaolevan Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 29.4.2005/272 perusteluissa (HE 226/2004) todetaan, että viittomakielisen ohjaajan perustutkinto vastaa laajuudeltaan ja osin sisällöltään lähihoitajan tutkintoa ja soveltuu osittain samoihin tehtäviin. Perusteluissa

jatketaan, että tehtävistä riippuen kelpoisuusvaatimukset täyttävä tutkinto lastensuojelun, lasten päivähoiton sekä perhetyön tehtävissä olisi lähihoitajan tutkintoa vastaava viittomakielisen ohjaajan tutkinto. Tämä edellisen esityksen perustelu on mielestämme parempi kuin ehdotettava uusi perustelu.

Viittomakielen ohjaajien kelpoisuuden varmistamisestahan ei aiheudu kuluja, mutta toisaalta kelpoisuuden varmistamisella on merkittävä vaikutus kiinnostavuuteen tutkinnon suorittamista kohtaan ja valmistuneiden työllistymiseen. Kun kelpoisuus on turvattu, peruskoulun opinto-ohjaajat voivat paremmin myös suositella viittomakielisen ohjauksen perustutkintoon hakeutumista oppilailleen.

Määrällisesti viittomakielen ohjaajien kelpoisuuden varmistamisella ei valtakunnallisesti ole suurta merkitystä, koska viittomakielen ohjaajia on valmistunut ja valmistuu niin pienet määrät vuosittain (40-60 hlö). Osa valmistuneista ei myöskään edes hakeudu varhaiskasvatuksen tehtäviin. Yksittäisen viittomakielen ohjaajan työllistymiselle kelpoisuudella on kuitenkin suuri merkitys. Mahdollistamalla viittomakielen ohjaajien työllistyminen varhaiskasvatuksen lähihoitajan tehtäviin, tuetaan Sivistysvaliokunnan suuntaviivoissakin esitettyä ajatusta eri ammattiryhmien yhteistyön kehittämiseen. Viittomakielen ohjaajien kelpoisuuden varmistamisella varhaiskasvatuksessa, saadaan varhaiskasvatuksen työyhteisöön aitoa moniammatillista näkemystä. Viittomakielen ohjaajat tuovat arvokkaan lisä varhaiskasvatuksen työyhteisön moniammatilliseen työryhmään kommunikaation ja kielenkehityksen osalta. Muissa perustutkinnoissa kommunikaation ja kielen kehityksen näkökulmaan ei ole perehdytty näin laajasti.

Viittomakielen ohjaajien kelpoisuus tukee Varhaiskasvatuslain tavoitteisiin pääsyä

Viittomakielen ohjaajien kelpoisuuden varmistaminen varhaiskasvatuksessa tukee useita varhaiskasvatuslain 3§-ssä määritellyistä tavoitteista. Lapsen iän ja kehityksen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen kuuluu olennaisena osana lapsen kielellisenkehityksen tukeminen, mikä on viittomakielen ohjaajien osaamista. Lasten kielen kehityksen ja kommunikaation sekä vuorovaikutuksen vahvistamisella voidaan tukea lasta pärjäämään paremmin myöhemmissä elämän vaiheessa. Kielen kehityksen tukeminen on varhaista puuttumista, jolla ehkäistään myöhempää syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksen ympäristö (uudistettu 6§) pitää sisällään myös sosiaalisen ympäristön. Lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittämisessä ja hyvän sosiaalisen ympäristön muodostamisessa yhteisenä keskeisenä seikkana on toimiva kielellinen vuorovaikutus lapsen ja hoitajan välillä. Viittomakielen ohjaajien on mahdollista päästä tähän tutkintonsa tuoman vankan kommunikaatiomenetelmien ja viittomakielen osaamisen ansiosta. Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinoja taitavasta hoitajasta hyötyvät myös maahanmuuttajalapset. Toisaalta erilaisten kommunikaatiokeinojen ja viittomakielen käyttö kehittää ihan tavallistenkin lasten taitoa hyväksyä erilaisuutta.

Varhaiskasvatuslaki esityksen 17§:ssä säädettävää lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki tarkoittaa myös tuen tarvetta kielen ja kommunikaation kehittymisessä. Tämä on perustaito, joka vaikuttaa myös muiden taitojen oppimiseen. Tukea kielelliseen kehitykseen tarvitsevat erityisesti mm. kehitysvammaiset ja kuulovammaiset lapset sekä lapset, joilla on puheen ja kielen kehittymiseen liittyviä vaikeuksia. Kielellisten vaikeuksien määrä on lapsilla viime vuosia lisääntynyt ja varhaisella kielen kehittymisen tuella voidaan ennaltaehkäistä myöhempiä ongelmia. Esityksen 19§-ssä määritellyistä tukimuodoista yhtenä voi olla mm. kommunikaatiota tukevien menetelmien / keinojen käyttö. Tuki voi olla viittomakielen ohjaajan toteuttamaa päivittäistä varhaiskasvatusta tukiviittomia ja kuvia käyttäen. Mikäli Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon suorittanut on opiskellut Kuurosokeiden ohjaus- tutkinnon

osan, hänellä on osaamista myös kuulonäkövammaisten ja näkövammaisten lasten ohjaukseen. Viittomakielen ohjaajien osaaminen tukee erinomaisesti myös maahanmuuttajalasten kielitaidon kehittymistä ja sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Varhaiskasvatuslailla pyritään turvaamaan lapsen etu. Lapsen etu on saada ohjausta ja kasvatusta omalla kielellään esimerkiksi viittomakielellä ja käyttämällä kommunikaatiokeinolla. Yksilöllisen tuen tarve tulisi tunnistaa ja tunnustaa. Lapsen ja vanhempien oma toive viittomakielen ja kommunikaatiomenetelmien käytöstä varhaiskasvatuksen toteuttamisessa tulisi voida toteuttaa kelpoisuuslainsäädännön ja ohjeiden sitä estämättä. Lapsen mahdollisuutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja vanhempien mahdollisuutta vaikuttaa lapsensa asioihin voidaan tukea säätämällä viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon suorittaneet kelpoisiksi lähihoitajan tehtäviin varhaiskasvatuksessa.

Lausunnon keskeinen sisältö

Pohjois-Savon opisto, Turun kristillinen opisto, Opiskelijayhdistys Poppis ja Rovala-opisto esittävät, että varhaiskasvatuksen lähihoitajan tehtäviin kelpoisuuden antaviin tutkintoihin lisätään viittomakielisen ohjauksen perustutkinto (Esityksen 33 §: Lähihoitaja). Mikäli OKM muuttaa ko. perustutkinnon nimeä, myös tämän perustutkinnon tulee antaa sama kelpoisuus. Lähtökohtana uudelle laille ei voi olla yhden ammattikoulutuksen aseman heikentäminen kelpoisuuksia määriteltäessä. Viittomakielisen ohjauksen perustutkinnon tutkinnon perusteiden (OPH 75/011/2000, OPH 57/011/2009, OPH 89/011/2014) mukaan viittomakielen ohjaaja osaa toimia ohjaus-, kasvatus- ja avustamistehtävissä erilaisissa työympäristöissä kuten päivähoitossa. Tutkinnon perusteiden mukaan ammattinimikkeenä näissä tehtävissä voi olla mm. lähihoitaja, lastenhoitaja ja lasten ohjaaja.

On kiinnitettävä huomiota myös siihen, että **viittomakielen ohjaajan kelpoisuus varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtäviin ei voi olla riippuvainen siitä onko ryhmässä viittomakielisiä, kuulovammaisia, kehitysvammaisia tai muita kielellistä tukea tarvitsevia lapsia.** Kelpoisuuden on pohjaututtava suoritettuun tutkintoon ja sen antamaan ammattitaitoon hoitaa, ohjata ja kasvattaa lapsia. Lasten hoito- ja kasvatustaidon lisäksi viittomakielen ohjaajalla on ammattitaito toteuttaa varhaiskasvatusta suomalaisella viittomakielellä, tukiviittomilla, kuva- ja esinekommunikaatiolla. **Virheellisten tulkintojen välttämiseksi esitämme, että Hallituksen esityksestä poistetaan viittaus STM:n kelpoisuus ohjeeseen. Lisäksi esitämme, että hallituksen esityksestä poistetaan lause 'Muiden perustutkintojen antamaan kelpoisuuteen varhaiskasvatuksessa on suhtauduttu pidättyvästi'.** Tämä antaa työnantajille mahdollisuuden itse päättää parhaiten tehtävään soveltuvat ammattilaiset.

Työelämästä saadun palautteen perusteella viittomakielen ohjaajien ammattitaitoon varhaiskasvatuksessa ollaan erittäin tyytyväisiä. Viittomakielen ohjaajia on vähän ja heitä on koulutettu vasta noin 10 vuotta, joten suuri osa työnantajista ei ole tietoinen viittomakielen ohjaajien kelpoisuudesta. Tämän vuoksi pienen ammattikunnan mainitseminen kelpoisuusvaatimuksissa on heidän työllistymisensä kannalta välttämätöntä.

Kuopiossa 31.3.2015

Ensio Vatanen
rehtori
Pohjois-Savon opisto
Kansanopistotie 32
70800 Kuopio
puh. 040 1460201
ensio.vatanen@psko.fi

Ninna Voutilainen
puheenjohtaja
Opiskelijayhdistys Poppis ry
Kansanopistotie 32
70800 Kuopio
puh. 040-522 0915
ninna.voutilainen@hotmail.fi

Turussa 31.3.2015

Juha Kaivola
pedagoginen rehtori
Turun kristillinen opisto
Lustokatu 7
20380 Turku
puh. 0400 479 599
juha.kaivola@tk-opisto.fi

Rovaniemellä 31.3.2015

Henna Poikajärvi
apulaisrehtori
Rovala 5,
96100 Rovaniemi
puh. 040-5572384
henna.poikajarvi@rovala.fi